

IV064 Informační společnost

Piráctví dnes i kdysi

14. listopadu 2011

Pirátsství

- V češtině slovo vyhrazené pro námořní lupiče
- V angličtině je primárním významem protiprávní kopírování a prodej knih, hudebních nosičů, videonahrávek, počítačových programů
- Často spojováno s elektronickými nebo digitálními záznamy a zařízeními pro „domácí“ kopírování nebo Internetem
- Bohatá historie, úzce spojená s rozvojem práv k duševnímu vlastnictví

Slovníková definice

pi-ra-cy [uncountable]

- 1 the crime of illegally copying and selling books, tapes, videos, computer programs etc [→ pirate]:
◀ *software piracy*
- 2 the crime of attacking and stealing from ships at sea
- 3 the crime of making illegal television or radio broadcasts

Definition from the Longman Dictionary of Contemporary English
Advanced Learner's Dictionary.

Slovníky angličtiny a „pirátství“

- Několik anglických slovníků vydaných po roce 1600 (Cawdrey, 1604; Bullokar, 1616, Cockeram, 1623; Blount, 1656; Coles, 1676) tento význam neobsahují
- Chybí ve Shakespearovi, Francisi Baconovi, Hobbesovi nebo Miltonovi
- Metaforicky užito ve tvaru „wit-pyrats“ Johnem Donnem roku 1611, ale týkalo se plagiátů (toto slovo začalo být užíváno kolem 1600 – Cervantes vydává 2. díl Dona Quijot roku 1615 jako reakci na plagiát A.F. Avellaneda z roku 1614)

Začátek užívání slova „pirát“

- Koncem 17. století velmi frekventované slovo: Defoe, Swift, Addison, Gay, Congreve, Ward, Pope
- „pirát“ ve slovnících jako „ten, kdo neprávem vytiskne kopii díla někoho jiného“ (Buchanan 1757)
- Knihtisk přinesl rozvoj tisku knih jako řemesla a předmětu obchodu, ochrana proti pirátství byla součástí ochrany obchodních zájmů

Ochrana duševního vlastnictví

- Patenty/privilegia v Benátkách od 13. stol. – nikoli jen vynálezy, ale činnosti prospěšné místní komunitě
- V 15. stol. většina evropských panovníků udílela patenty na nová zařízení nebo nové činnosti
- Neexistoval koncept práva na patent, jednalo se o panovníkem udělenou výsadu
- Benátky 1477 – první obecné nařízení týkající se nových vynálezů
- Patenty na nové činnosti vyžadovaly naučení dovedností místním pracovníkům

Stationers a Stationers' Hall

- Company of Stationers (Caxton, po roce 1471) jako sdružení všech, kteří vstupovali do obchodu s knihami – tiskaři, vazači, knihkupci, atd.)
- Kód chování/oblékání, atd.
- *Registrace knih v rejstříku ve Stationer' Hall*
- Práva udělená společnosti královnou Mary roku 1557
- Registrace původně jako nástroj distribuce práce, velmi rychle se stala součástí ochrany komerčních práv

Patenty a knihy

- Monopolies Act z roku 1624
- James I a Charles I získávali přes monopoly finance na občanskou válku 1642-60
- Monopolies Act omezoval patenty na aktivity svěřené Koruně (váhy, míry, střelný prach)
- Po popravě Charlese I nastalo 11 let republikánského režimu, všechny patenty byly anulovány až do Charlese II
- Sto let starý patent od Elisabeth II na právnické knihy získal R. Atkyns – první střet mezi právem a zvyklostí cechu.
- Tisk jako zajímavá komerční aktivita.
- Atkyn vs. Stationers: Atkyns dosáhl revokace práv udělených Stationers.
- Od roku 1688 vše v rukou krále (Oxforský biskup nazývá Stationers „pozemními piráty“ (Stationers užívá pro ty, kdo porušili registr termín „pirát“ od r. 1680.

Osvícenectví a pirátství

- V 18. století generovaly reprinty originálních knih masová množství knih za nižší ceny
- Pirátství jako fenomén stejně důležitý jako knihtisk
- Technicky se nejednalo o porušení zákona, pokud se tisklo za hranicemi - a to i Anglie vs. Skotsko
- Výrazný efekt přeshraniční produkce v Německu

Osvícenectví a duševní vlastnictví

- Condorcet vs. Diderot – Diderot chrání své zájmy proti cechu tiskařů
- Condorcet (Fragmenty týkající se svobody tisku) – vědomosti se získávají smysly, které mají lidé stejné a, veřejný zájem má větší váhu, než osobní zájem autora.

Kant a autorova práva

- Kant – „O špatnosti neautorizovaného vydávání knih“ – potřeba zajistit výhradní práva pro vydavatele
- Práva leží u autora, vydavatel je jen „hlásná trouba“.
- Autorské vlastnictví podle kanta nebylo oddělitelné od tvůrčího projevu.
- Kniha jako nástroj svobody slova.
- Piráti kradou člověku hlas, kterým hovoří
- Během let 1750-1800 problematika autorských práv začala být běžně diskutovanou.

Vědecké poznatky

- Royal Society of London
- Aliance se Stationers, udílení *imprimatur* na prověřené a autentické práce
- Praktické demonstrace
- Úschova prototypů
- Každý týden čtení vědeckých prací
- Časopis Philosophical Transactions – první vědecký časopis
- Oldenburg, Newton

Před copyrightem

- 18. století, Británie
- 1707-9 skupina vydavatelů přesvědčila Parlament ke změnám tiskařského zákona
- Ochrana nejen vytištěným dílům, ale hlavně duševnímu vlastnictví
- J. Addison: zastavení skandálních praktik pirátů a jejich pomocníků.
- D. Defoe – právo nejen k vlastnictví, ale i autorské právo.
- „An Act for Encouragement of Learning“ (10. 4. 1710).
- Masivní pašování knih ze zahraničí
- 1730 nový zákon zavádějící „literární vlastnictví“ resp. copyright (soudní předběžná opatření při porušení) – zahájil desítky let trvající spory

Skotští piráti v. Londýňané

- Po roce 1710 masivní dovozy knih ze Skotska
- Několik soudních sporů (Chambersova Encyklopedie a Diderotova Encyklopedie)
- 1759 – John Whiston, londýnský knihkupec, odstartoval masivní kampaň proti nákupu knih, které dřív vyšly autorům v Anglii
- Následovalo několik soudních žalob proti prodeji ve Skotsku vytištěných/přetištěných knih nebo časopisů, jedna z nich Tonson v. Collins sledovala cíl případný pozitivní rozsudek poté z moci londýnského nejvyššího soudu rozšířit na Skotsko; soudce ale žádný rozsudek nevydal.

Skotští piráti v. Londýňané 2

- Několik soudních pří následovalo s argumentací typu:
 - v zemích svobody panuje utlačovatelská moc monopolů
 - producenti levných knih byli zváni „piráty a nájezdníky“
- Právní argumenty vs. podpora veřejnosti
- Edinburghský knihkupec Donaldson otevřel své knihkupectví s levnými knihami v Londýně
- Po úspěšné obhajobě před soudy v Edinburghu Donaldson s provokativním vystavením knih v Londýně, následoval zásah proti němu a odvolání k Horní sněmovně, která mohla vytvářet legislativu i pro Skotsko

Otázky nastolené pirátskou ofenzívou

- Rozdíl mezi autorstvím psaného textu a objevem?
- Je kniha něco jako stroj – a pokud ano, do jaké míry; pokud ne, proč?
- Vlastnictví objevů v matematice nebo přírodních vědách – může monopol trvat navěky?

Pozice sporu

- Protivníci existence vlastnictví psaného textu argumentovali shodou mezi autorstvím a vynálezem – zákon o monopolech z roku 1624 totiž omezoval jejich trvání.
(Donaldson“ Kniha je kombinací myšlenek stejně jako stroj.“)
- Zastánci existence tohoto vlastnictví argumentovali rozdílností a chtěli práva udržet neomezeně.
(Nepřímý argument přes kopírování: Kopie stroje je jiný stroj, kopie knihy je totéž literární dílo.
Argument před soudem: „Tisk knihy je fundamentálně odlišnou činností od výroby mechanického stroje.“)

Autorství na jednání Horní sněmovny

- Donaldsonova argumentace pře Horní sněmovnou v roce 1774: „Veřejná sféra vyžaduje, aby díla mysli mohla být šířena tak široce, jak je to možné.“
- Nepřetržitě vlastnictví díla knihkupcem, např. pro Newtonovy „Principia“, by zastavilo další pokrok, všechno vědění by bylo uzamčeno v majetku velkých vydavatelství.
- Lord Dalrymple: „Knihkupci hanlivě nazývají ty, kteří si zaslouží uznání za rozšiřování okruhu literatury přes nové vydávání hodnotných děl, piráty.“
- Lord Kames přirovnal kopírování knih aktu stvoření a monopol pro autory za chybu kosmických dimenzí.
- Finální verdikt stanovil, že literární vlastnictví neexistuje (a copyright je umělá ochrana vytvořená státem).
- Další kolo jednání před Horní sněmovnou tento závěr potvrdilo.

Nové příležitosti po roce 1774

- Verdikt oslabil londýnský monopol.
- Okamžitý vznik řady nových vydavatelství.
- Nové oblasti činnosti – vydávání sbírek básníků, dětské literatury, románů.
- Rozmach recyklace (odhady o cca 500 kopírovačů nebo kompilátorů na jednoho originálního autora)
- Motivace pro formulaci copyrightu jako důsledku neobyčejně silného sporu mezi autorstvím a mechanickým vynálezectvím.
- V amerických koloniích byly reprinty naprosto dominantní formou šíření knih

Vědecká spolupráce

druhá polovina 19. století

- Edward Youman – propagátor veřejného rozvoje vědy v USA v polovině 19. století.
- Snaha o revoluci ve vědecké komunikaci,
- tvorba univerzální vědecké kultury založené na komunikaci.
- Youman: idea odměňovat autory vědeckých publikací bez ohledu na zemi; vědecký duch překračující hranice států, národů a jazyků.
- Problémy v národních systémech copyrightu a hrozbě mezinárodního pirátství.

USA vs. UK

- Americký průmysl reprintů těžící z průmyslové revoluce:
 - mechanizace produkce papíru r. 1816, deset let před Británií (desetinásobek produkce papíru během 30 let),
 - parní tiskárny v kombinaci se železnicí pro rychlé šíření (během jedné generace se produkce knih zvětšila 8krát – romány tištěné na zadní straně jízdnicích řádů, atd.)
 - masové využívání tisku stereotypií a sdílení desek mezi vydavateli
- Transatlantický business „The Game“, iniciovaný zprvu poptávkou po Scottově Waverley
- Agenti v Londýně posílající knihy rychlými loděmi k reprintu v USA – vše, co v Londýně vyšlo, za nepatrné honoráře
- Efektivita umožňující mít nový román v prodeji během 2-3 dní
- Vzájemná válka vydavatelů stlačující ceny, vzájemné ekonomické ničení vydavatelů v době kolem roku 1822
- Motiv pro boj s pirátstvím, pouze uvnitř USA

Kontroverze uvnitř USA

jednání vydavatelů o pravidlech

- Priorita publikace – první vydavatel zahraniční knihy má právo na neomezenou dobu
- Priorita v periodických publikacích – právo vydat je v knižní formě
- Priorita získání předlohy – předloha plus oznámení úmyslu vydat má zaručit prioritu
- Priorita oznámení úmyslu vydat
- Priorita autorství - první vydání zahraničního autora zaručuje i další díla
- Penalizace proti těm, kteří nebudou dodržovat (nerealizovaný návrh nakladatelství Harpers)

USA a mezinárodní copyright

- H. Carey: Letters on International Copyright (1853) a The International Copyright Question Considered (1872)
- Idea, že stupeň civilizace závisí na rozvoji vydavatelské činnosti
- Centralizace a civilizace – centralizace autorských práv jako v Londýně byla podle Careyho škodlivá, odtud odpor k mezinárodnímu copyrightu
- V řeči v Kongresu roku 1865 označil přijetí mezinárodního copyrightu za sebevražedné pro USA

USA a mezinárodní copyright 2

- USA přijaly zákon o mezinárodním copyrightu v roce 1890,
- Bernskou úmluvu však ratifikovaly až v roce 1988.
- Po dlouhou dobu bylo převládající doktrínou, že kopírovat zahraniční knihy je v pořádku – mezinárodní copyright byl nahlížen jako pokračování nadvlády Velké Británie nad svými bývalými koloniemi.

Piráctství hudby

- Masové šíření not a klavírních výtahů na začátku 20. stol (na přelomu století bylo v Británii publikováno zhruba dvacet milionů kusů ročně, náklady nejprodávanějších byly stovky tisíc).
- Před rokem 1770 byla hudba zcela mimo hranice copyrightu a piráctství neexistovalo z definice.
- Litografie rozšířila možnosti reprodukce.
- Rozšíření klavírů ve viktoriánské Anglii generovalo poptávku – kolem roku 1910 připadal jeden klavír/piáno na 10 obyvatel.

Pirátsví hudby 2

- První roky 20. stol. – zátahy na neoprávněné kopie tištěné hudby
- Spor mezi právem na domovní prohlídku a vymáháním autorských práv, nemožnost konfiskace tištěného materiálu, na který bylo nahlíženo jako na vlastnictví fyzického objektu – potištěného papíru (přeplněné policejní sklady – běžně 150-300 tisíc kopií měsíčně) – nefunkční zákon z roku 1902.
- Hlavním motorem byla cena – řádově levnější produkce pirátů spolehlivě vítězila: „Hudební svět musí zohlednit touhu mas sdílet potěšení z hudby vyšších tříd.“
- Množství zabavených not na konci roku 1903 vyvolalo zvláštní slyšení ve výboru parlamentu v lednu 1904.

Piráctví hudby 3

- Prosinec 1903 – zatčen organizátor (pirate king“) velké anglické sítě James Frederic Willets
- Velmi úspěšná obhajoba vedená argumenty, že pirátství má významnou společenskou funkci a slouží veřejnému zájmu:
 - přináší levnou hudbu širokému obyvatelstvu;
 - zaměstnává tisíce Britů (legální vydavatelé tisknou v zahraničí, zatímco piráti zaměstnávají doma Brity,
 - slouží jako katalyzátor budoucích právních změn, které jsou vždy pomalé.
- Proces zahájený v prosinci 1905 ,založený mimo jiné na zločinném spolčení, skončil uvězněním Willetse na 9 měsíců,
- cena notových publikací následně vzrostla o polovinu...

Radiové pirátství

- Po roce 1920 nastupuje šíření hudby ilegálním rozhlasovým vysíláním.
- Cca 5 – 10 tisíc experimentátorů s nelegálním vysíláním jen v Británii.
- Licence pro vysílání i přijímání.
- Jeden z posledních příkladů závisejících masivně na fyzické infrastruktuře.

Posledních 50 let

- Pásky, disky, sdílený obsah přes Internet
- Programy, open-source, atd.
- Technická zařízení a znalost, jak je ovládat.
- Viry, hacking, vzdálené ovládání zařízení řízených čipy.
- Překonávání šifer zabezpečujících přístup k obsahu.
- Atd., atd.

USA - „Digital Millenium Act“

- Oběma komorami Kongresu jednomyslně přijatý zákon na nátlak velkých publikačních společností:
 - kriminalizace zdolávání ochranných mechanismů i šíření jejich kódu,
 - nejasná interpretace teritoriality zákona a jurisdikce,
 - absurdní důsledky (Secure Digital Music Initiative nejprve vyzvala k prolomení ochrany, pak hrozila autorovi kriminalizací),
protipirátská opatření mohou generovat víc problémů než užitku – například programy, které se z nosiče instalují kvůli dozoru (zneužití hackery),

ACTA – „obchodní dohoda proti mezinárodnímu padělatelství“

- Iniciativa USA, Japonska a Kanady z roku 2006,
- poté se připojila EU a Švýcarsko,
- od roku 2008 oficiální jednání, velký stupeň utajení.
- Výrazný tlak producentů digitálních materiálů podléhajících autorským právům:
 - zapojení poskytovatelů Internetu do ochrany držitelů práv;
 - překračování ochrany osobních údajů ve prospěch ochrany práv (včetně např. prohlídek na hranicích);
 - stanovení škod podle vydavatelů, v podstatně vyšší míře, než dnes.

Výhled?

- Pirátství vzniklo v období 1660-1680
- Dnes žijeme cca 150 let v éře vymáhaných autorských práv / copyrightu
- Vztah ceny a dostupnosti, podpory tvůrčích činností, decentralizace přístupu autorské produkci, otázky cenové politiky či dostupnosti,
- ale zejména vztah mezi tvůrčími činnostmi a obchodem zůstávají na právní úrovni zhruba stejné, jak se ustanovily mezi polovinou 18. a koncem 19. století.
- Problémy vypadající na první pohled nově a technologicky jsou ve skutečnosti analogiemi toho, co zde již bylo.

Podpora rozvoje?

- Přístup rozvojových zemí k duševním produktům – zhruba se stejnou důležitostí, jako USA koncem 19. stol.
- Technologické možnosti typu projektu Google scanned books (dohoda dosažená v souvislosti s žalobou může v USA knihy masově zpřístupnit; plán na vznik „Registru knižních práv“ – analogie The Stationer’s Registry pro digitální věk?).
- Princip užití pro osobní nebo výukové účely.
- Nevede uplatňování paradigmat z doby průmyslové revoluce k eskalaci krize duševního vlastnictví?

Doporučená literatura:

Adrian Johns: Piracy, The Intellectual Property Wars from Gutenberg to Gates, The University of Chicago Press, Chicago 2009